Aleš Maver

KAKO JE MISLEČI ČLOVEK HODIL SKOZI ČAS

Kratka svetovna zgodovina

1851

Aleš Maver

KAKO JE MISLEČI ČLOVEK HODIL SKOZI ČAS

Kratka svetovna zgodovina

1851
Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

Vsebina

Namesto predgovora 7
Namesto navodila za uporabo 11
Štirje deli Zemlje 12

I ZIBELKA ČLOVEŠTVA IN CIVILIZACIJE 17
Labirinti pisane Afrike 17
Iz evropske sence 23
Od kod evropski vpliv? 29
Etiopska in egiptovska izjema 33
Prostor prvih človekovih korakov 40
Bližnji vzhod je res precej blizu 42
Eno samo krizno žarišče? 46
Zahodnjaki prevzamejo osmansko dediščino 51
V imperiju Osmanov 53
Od Mohameda do Osmanov 59
Tudi krščanstvo pride z Bližnjega vzhoda 68
Judje kot most do starega Bližnjega vzhoda 73
Prve državne tvorbe in prvi imperiji 80
Perzijci izpilijo imperij 92
Da ne pozabimo na srednjo Azijo 95

II INDIJA KOROMANDIJA 101
Pestra leta neodvisnosti 106

Odtisi evropske pete so tudi tu 108
Moguli, hindujci in budisti 110

III CESARSTVO SREDINE IN DEŽELA VZHAJAJOČEGA SONCA 119
Različne poti Kitajske in Japonske 127
Velikokrat daleč pred drugimi 139
Mongolski intermezzo 146
Žlahtna odmaknjenost vzhajajočega sonca 151

IV POKRAJINE ZAHAJAJOČEGA SONCA 155
Jesen Evrope 160
Porušeni zid da Evropi nov obraz 168
Od dveh vojn k miru 176
Kaj je bilo novega v novem veku? 193
Odraščanje Evrope v srednjem veku 216
V znamenju večnega mesta 234
Pionirji evropske kulture 250
Druga Evropa na drugih celinah 267
Dežele daleč na jugu 285

Izbrana bibliografija 291
Kazalo oseb 297
Kazalo zemljepisnih imen 304

NAMESTO PREDGOVORA

Knjiga, ki jo imate v rokah, ima po eni strani zelo dolgo, po drugi strani zelo kratko brado. Zamisel zanjo se je porodila že pred kakšnimi sedmimi leti, ko sem bil poln adrenalina ob pravkar končanem pregledu staroveške zgodovine. Tako sem v pogovoru s svojima prijateljema, odgovornima za Celjsko Mohorjevo družbo, neprevidno bleknil, da bi morda kdaj v bližnji prihodnosti spisal še podobno delo o svetovni zgodovini. Zamisel je bila toplo sprejeta in vsakih nekaj mesecev sem bil na obljubo opomnjen, dokler nismo dokončno dorekli termina, ko naj bi besedilo ugledalo luč sveta.

Žal je bila brada dejanskega pisanja, kot sem nakazal, precej krajša. Zdaj, ko z njim končujem, mi časovno že močno gori pod petami. Vmes sem pač ugotovil, da sem se z obljubo zaletel. Da v resnici še ni napočil čas, ko bi takšno knjigo zmogel napisati. Da sem kakšnih dvajset let premlad, četudi že stokam zaradi prvih s starostjo povezanih težav. Za pisanje zgodovine, predvsem pa svetovne zgodovine, je namreč nujna osnovna dejavnost – branje virov in literature. In tukaj stara modrost Adija Smolarja, češ kvantiteta sinonim za srečo ni, večinoma ne velja. Zase sem vsekakor ugotovil, da imam glede določenih delov sveta in njihove zgodovine gromozanske luknje. Seveda pa nisem pomislil na predajo. Nastalo je, kar je nastalo. Z izplenom nisem noro zadovoljen, povsem nezadovoljen pa nazadnje tudi ne. Tolažim se z mislijo, da si pričujoči pregled z večino podobnih deli temeljno značilnost. V njem zbrano znanje je v glavnem

napaberkovano od drugod. Še največ izvirnosti lahko pisec takšne kratke svetovne zgodovine vnese s svojo odločitvijo, kako bo razporedil gradivo. Ki je komaj pregledno.

Domišljam si, da sem bil na tej točki nekoliko izviren tudi sam. Najbolj me je spodbodlo pogosto stokanje ljudi različnih generacij, ko jim povem, kaj v življenju počnem. Običajno sledi jeremijada o slabih spominih na šolski pouk zgodovine in o gori nekoristnih letnic ter podatkov. Žal nisem zmogel biti tako velikodušen, da bi zatrl svoje osebno navdušenje nad številkami ter bralkam in bralcem z njimi v največji možni meri prizanesel. Pregled svetovne zgodovine sem hotel zastaviti kot majhno berglo pri razumevanju sveta, kot ga pred seboj vidimo danes. V ta namen sem uporabil dve orodji. S prvim sem preobrnil običajni način prikazovanja preteklosti, ki se začne s paleolitikom in zaključi v naši dobi. V tej knjigi se vsako poglavje začne danes, čemur sledi včasih bolj, včasih manj dosledno drsenje proti vse bolj odmaknjeni minulosti. Seveda ni nemogoče, da bo prav zaradi takega pristopa besedilo za marsikoga neužitno. Drugo orodje mi je pomagalo pri zemljepisnem urejanju vsebine. Zemljo sem razdelil na štiri približno enake dele glede na današnje število prebivalcev (v zgodovini so znala biti ta razmerja precej drugačna). Vsakega od delov sem nato obravnaval ločeno. Morda sem bralki in bralcu na ta način pomagal, morda pa je stranski učinek, vsaj delna izguba občutka za povezanost posameznih kosov v preteklosti in sedanjosti, celo izrazitejši.

Boleče se zavedam tudi, da bo skoraj vsakdo, ki bo segel po knjigi, pogrešal kakšen podatek, ime ali kraj, za katerega se mu bo zdelo, da v pregledu svetovne zgodovine res ne bi smel manjkati. Neizogibno se mu bodo sočasno nekateri razdelki zdeli preobširni, drugi bistveno prekratki. Kot skoraj vsi sotrpini, ki so si naložili podoben križ kot jaz, sem se neprimerno bolj razpisal o sebi bolj domačih temah in pojavih. Kakor sem omenil že takoj na začetku, bi lahko

po dveh ali več desetletjih nadaljnjega branja knjig pri vsem skupaj nastopil prepričljiveje.

Opis človekove hoje skozi čas bi bil torej lahko veliko boljši, kot je. A ko ga boječe izročam občinstvu, ne morem mimo besed zahvale tistim, ki so me bodisi usmerili na pot zanimanja za preteklost bodisi me po njej vodili. Ker bi moral biti seznam precej dolg in ker bi koga neizogibno pozabil, se kar na začetku globoko priklanjam vsem in vsakomur posebej med njimi. Hvala iz srca. Izpostavil pa bi svoja starša, mamo in žal že pokojnega očeta, vedno z iskreno naklonjenostjo gledajoča na moj konjiček, ki je na mojo srečo postal moj poklic. Z vso svojo ljubeznijo sta mi omogočala ukvarjanje z njim. Moja sestra in brat ter njuni družini po drugi strani ustvarjajo prostor, v katerem sem kot poklicni popotnik po času zares doma, zaradi česar jim dolgujem veliko več od običajne zahvale. Med svojimi številnimi odličnimi učiteljicami in učitelji zgodovine bi v povezavi s pričujočim besedilom omenil le profesorja Marjana Matjašiča, s katerim se poznava več kot trideset let. Najini pogovori v letih mojega počasnega prehajanja od razumevanja zgodovine kot zakladnice podatkov do njenega dojemanja kot vodnice po življenju so mi dali ogromno. Bili so pravi pouk, četudi niso nikoli delovali tako in četudi se že takrat o marsičem nisva strinjala.

Bržkone ne bi ta knjiga nikoli nastala, če ne bi imel na zgodovinskem oddelku Filozofske fakultete v Mariboru okolja, v katerem se lahko z zgodovino hkrati ukvarjam za ljubi kruh in kot z nečim, kar mi je v posebno veselje. To je velika zasluga mojih sodelavk in sodelavcev. Martinu sem še zlasti hvaležen, ker mi je pomagal smiselno oblikovati nekatere s srednjim vekom povezane razdelke. Sámo zamisel o prikazu preteklosti tako, da za izhodišče vzamem današnje stanje, je navdihnilo moje sodelovanje v skupini za posodobitev učnih načrtov za osnovnošolski pouk zgodovine. Seveda sem se med

ljudmi, ki krut šolski vsakdan poznajo neprimerno bolje kot jaz, občasno počutil kot Pilat v veroizpovedi. Vendar so mi s svojo prijaznostjo in svojimi uvidi odprli oči za marsikaj, na kar prej ne bi niti pomislil. Nedvomno pa zdaj o človekovi hoji po času ne bi mogli brati, če ne bi bilo zakoncev Ozvatič, Tanje in Simona. Nista bila samo glavna spodbujevalca nastajanja naslednjih nekaj desetin strani, temveč sta s svojim pronicljivim občutkom za ravnanje z avtorji, ki notorično zamujamo z oddajo rokopisov, bistveno prispevala k temu, da je projekt sploh dočakal svoj zaključek. Nenazadnje sem jima hvaležen za uvrstitev knjižice v Redno zbirko Mohorjeve družbe, do katere čutim posebno strahospoštovanje.

Besedilo posvečam svoji dragi mami Emi kot drobceno zahvalo za njeno požrtvovalno in zvesto spremljanje vseh mojih korakov v življenju in v sprehajanjih po preteklosti.

V Mariboru, na dan Jezusovega spremenjenja na gori leta Gospodovega 2025

Aleš Maver

NAMESTO NAVODILA ZA UPORABO

Če pišeš ali zgolj bereš zgodovino sveta, se že v samem začetku soočiš z nekaterimi temeljnimi zagatami. Težko je hkrati ohraniti pregled nad prostorom in časom. Drugače kot recimo preteklost Slovenije se je preteklost vsega sveta namreč odvijala na komaj obvladljivo velikem ozemlju. Dogajanje na različnih koncih našega planeta v istih časovnih obdobjih se je zelo razlikovalo.

Zato se je treba pred vstopom vanj odločiti za način odpiranja vrat v zgodovino. Nekateri se odločijo za pristop, v katerem ima glavno besedo časovna razsežnost. Človekovim pogruntavščinam, pustolovščinam in neumnostim sledijo po časovni premici in pri tem skačejo zdaj v Afriko, zdaj v Evropo, zdaj v Avstralijo. Gotovo je tovrstno ravnanje upravičeno, vendar za naslovnika precej naporno. Zato se mu bom sam, seveda po zgledu predhodnikov, v glavnem odrekel. Časa sicer ne bom odmislil, a bom zgodovinski razvoj prikazoval ločeno po posameznih zemljepisnih enotah. To žal ni brez slabih strani, skoraj nemogoče se je namreč izogniti kar pogostim ponavljanjem.

Osrednji cilj mojega prikaza preteklosti planeta in človekove hoje skoznjo je pomagati razložiti, zakaj je naš svet danes tak, kot je. Zaradi tega se mi je zdelo za izhodišče smiselno vzeti današnje stanje. Pri tem sem se razveselil več zemljevidov na medmrežju, ki Zemljo glede na število prebivalcev delijo na štiri približno enake dele. Ko sem si jih ogledal, se mi je takšna razdelitev zdela primerna za prenos v pričujočo knjigo.

ŠTIRJE DELI ZEMLJE

Na našem planetu trenutno živi približno osem milijard ljudi. Če to številko delimo s štiri, vsakemu delu pripadeta približno dve. Že bežen sprehod po svetovnem spletu nas pouči, da je mogoče v vsak del združiti različne zemljepisne enote. Zaradi tega sem za podlago svojega modrovanja izbral kombinacijo, ki ob suhem upoštevanju številk vsaj malo pozornosti posveča tudi skupnemu ali vsaj podobnemu kulturnozgodovinskemu razvoju.

Izbrano razdelitev ponazarja spodnja razpredelnica z osnovnimi podatki.

Del Zemlje	Št. držav	Površina (v 1000 km^2)	Št. prebivalcev (v 1000)	Gostota (preb./km^2)	Bruto domači proizvod (v milijardah USD)	Bruto domači proizvod na preb. (USD)	% površine	% BDP
AFRIKA IN ZAHODNA AZIJA	77	41.224	1.874.000	45	6.940	3.700	29,9	6,4
JUŽNA AZIJA	7	4.568	1.895.000	415	5.130	2.700	3,3	4,7
VZHODNA AZIJA	19 (16)	16.386	2.338.000	143	29.010	12.400	11,9	26,6
ZAHOD	99	75.864	1.728.000	23	68.080	39.400	55,0	62,4
SVET	202 (199)	138.042	7.835.000	57	109.160	13.900	100,0	100,0

Iz sorazmerno suhe tabele lahko človek razbere marsikaj. Predvsem to, da je svet neverjetno raznolik in da so med posameznimi deli velikanske razlike v možnostih za življenje oziroma v stopnji gospodarske razvitosti. Seveda moramo takoj dodati, da je treba navedene in vse podobne številke obravnavati z veliko mero previdnosti. Nobena ni absolutna,

prav lahko boste v kakšnem drugem priročniku naleteli na drugačno. Vendar je splošna slika kljub temu povedna.

Najprej pa nekaj besed o tem, kaj zajemajo posamezni deli. Pod Zahod – še posebej ruska propaganda ga v zadnjih letih zafrkljivo imenuje »kolektivni Zahod« – se uvrščajo dežele, kjer je posebej močan vpliv tistega, kar razumemo kot zahodno kulturo z močno zgodovinsko krščansko komponento. Zato sem ne vržemo le Evrope s celotno Rusijo, ki se zdaj politično seveda nima za del »kolektivnega Zahoda«, marveč tudi vso Ameriko in za nameček še Oceanijo, ki je zemljepisno sicer izrazito na vzhodu. Iz kulturnih razlogov smo mu pridružili še tri nekdanje zakavkaške republike preminule Sovjetske zveze, Armenijo, Gruzijo in Azerbajdžan. Na tako pojmovanem Zahodu je polovica vseh samostojnih držav, kar vsaj deloma izvira iz okoliščine, da pokriva kar 55 odstotkov naseljene zemeljske površine. Poleg tega je bil sploh za Evropo značilen pojav majhnih držav. Danes jih je na stari celini samostojnih petdeset. Hkrati na tem območju živi najmanj ljudi od vseh štirih opredeljenih delov planeta. Ob tem da je povprečen prebivalec Zahoda bistveno premožnejši od svojih kolegov iz drugih delov sveta. Na območju ustvarijo kar pet osmin vsega bruto domačega proizvoda. Čeprav ta seveda ne pove vsega, zlasti ne kaj veliko o sreči prebivalcev, je vendarle kazalnik, ki ga uporabljamo za merjenje gospodarske razvitosti družb. Na Zahodu je bruto domači proizvod na prebivalca kar trikrat višji od zemeljskega povprečja. Na nizko gostoto poseljenosti, najnižjo od vseh skupin, vplivajo predvsem neugodne življenjske razmere v večini treh ogromnih držav, Rusije in Kanade, kjer je marsikje premrzlo, in Avstralije, kjer je marsikje prevroče.

Iz razpredelnice je več kot lepo razvidno, da je težišče poselitve na azijski celini, sploh če upoštevamo, da tudi več kot tri četrtine Rusije sodi nanjo. Zato deli Azije nastopajo v različnih skupinah. Dve sta osredinjeni okrog dveh najbolj

obljudenih držav. Jedro Južne Azije je Indija, kjer živi skoraj poldruga milijarda ljudi. V tem delu sveta je samo sedem neodvisnih držav, kjer sta skupaj nagneteni domala dve milijardi prebivalcev. Po gospodarskih kazalcih gre za najrevnejši del planeta, ki kljub skoraj četrtini zemeljskega življa prispeva manj kot pet odstotkov gospodarske moči. Vendar tudi Indija in sosede počasi dohitevajo razvitejše kolegice. Velika tekmica Indije je Kitajska, jedro vzhodnega dela celine. Skoraj vse moje življenje je veljalo, da je Kitajcev največ na svetu, toda nedavno so jih prebivalci Indije prehiteli, za zdaj samo za nekaj deset milijonov. Ob Kitajski je na vzhodu Azije še vsaj petnajst povsem neodvisnih političnih enot. Razdelimo jih med severovzhod, kjer so ob Kitajski pomembne igralke še Japonska, Južna Koreja in po površini Mongolija, ter na jugovzhod, kamor uvrščamo države med Indijo in Kitajsko oziroma Indokino pa tudi največjo muslimansko deželo na planetu, Indonezijo. Ker sodi v omenjeni del sveta kar nekaj gospodarskih »tigrov« in ker se kitajsko gospodarstvo kljub zunanjemu komunističnemu okviru razvija zelo hitro, je to gospodarsko za Zahodom najmočnejše območje. K bruto domačemu proizvodu Zemlje prispeva več kot četrtino. Zemljanov tam živi še za odtenek več, skoraj trideset odstotkov.

Ostane še veliko območje Afrike in zahodnega ter osrednjega dela Azije. Lahko bi rekli, da je tam človeštvo zgodovinsko shodilo. Zaradi evropskega prstnega odtisa je število držav skoraj tolikšno kot na Zahodu. Samo v Afriki jih je neodvisnih 56, v azijskem delu nekoliko manj. Poleg afriške celine smo v ta četrti razdelek umestili celotno Turčijo, Bližnji vzhod z Afganistanom in pet nekdanjih sovjetskih republik v srednjem delu Azije. V povprečju je prebivalec tega dela sveta desetkrat manj premožen od zahodnjaka. Ni pa bilo vedno tako. V začetku človeške zgodovine je vse prebivalstvo živelo v Afriki, zato so tam ustvarili tudi ves takratni bruto domači proizvod. Pozneje je bilo blagostanje

v zahodnem delu Azije in v Egiptu bistveno večje kot denimo v Evropi. Razpredelnica, ki jo jemljem za izhodišče svojega prikaza človeške preteklosti, bi bila v različnih zgodovinskih obdobjih videti precej drugače kot danes. Tudi zaradi tega bom pripoved začel tam, kjer je našim prednikom tekla zibelka. V Afriki.

I

ZIBELKA ČLOVEŠTVA IN CIVILIZACIJE

Če sem se odločil za predstavitev človeške zgodovine v štirih po številu prebivalcev približno enakih delih, se verjetno spodobi in je pravično, da začnem s tistim, v katerega uvrščam Afriko. Zanjo in za druga dva dela, ki sem ji ju pridružil, je značilno, da je njihova današnja politična podoba novejšega nastanka in je v svojih obrisih stara sto let ali celo manj.

Za celotno afriško celino je skupaj z zahodnim delom Azije in petimi nekdanjimi sovjetskimi republikami v osrednji Aziji značilno, da so meje posameznih današnjih držav precej na pamet določili »od zunaj«. Šlo je za politične igralce, ki so prihajali iz tistega dela Zemlje, ki mu v tej knjigi pravim Zahod. Določanje razmejitev kar tako čez palec seveda močno vpliva na trenutne težave teh območij.

LABIRINTI PISANE AFRIKE

Afrika je vzorčen primer. Ne moremo sicer reči, da se povprečen Evropejec z njo veliko ukvarja, toda na prvo žogo mu pomeni predvsem celino, na kateri je veliko vojn, državnih

udarov in izbruhov nalezljivih bolezni. Redko tudi pomisli na izvor vsaj prvih dveh pojavov v združevanju ozemelj, ki pravzaprav ne sodijo skupaj. A na tak način je najbrž nastala večina od danes 56 afriških držav. Vanje so pogosto nametani pripadniki različnih ljudstev, plemen in verskih skupnosti. Med bolj znane zglede dežel, kjer se morajo pod isto streho drenjati pripadniki zgodovinsko ne najbolj prijateljskih skupin, sodijo na primer Kenija, Zimbabve in Ruanda. V prvi državi v Vzhodni Afriki, ki so ji precej promocije naredili izvrstni tekači na srednje in dolge proge, živi več kot sto različnih večjih ali manjših skupnosti. Najbolj znana so ljudstva Kikuju, Luo in Kalenjin ter manj številčni Masaji. Tudi v pogojih vsaj približno demokratičnih volitev od leta 1992 naprej je večkrat prišlo do zelo krvavih spopadov med privrženci kandidatov iz različnih ljudstev ali plemen. Podobno velja za južnoafriško državo Zimbabve, v nekdanji Jugoslaviji najbolj znano po dolgoletnem diktatorju Robertu Mugabeju. Tam sta si bili še posebej v prvih letih neodvisnosti hudo v laseh vodilni ljudstvi, večinsko, ki se imenuje Šona, in manjšinsko, ki se imenuje Matabele (ali Severni Ndebele). V Ruandi je leta 1994 prišlo celo do množičnih pokolov pripadnikov manjšinskega ljudstva Tutsijev, ki pa je v preteklosti imelo glavno besedo, kar se je večinskim Hutujem hudo upiralo. Končna posledica dogodkov je bila, da so Tutsiji udarili nazaj in je sedanji dolgoletni predsednik Paul Kagame iz njihov vrst.

Podobno pisana je Afrika v verskem smislu. Dandanašnji le manjšina Afričanov pripada prvotnim afriškim verstvom. Veliko več se jih vsaj na papirju prišteva k različnim vejam islama in krščanstva. Skoraj povsem muslimanski je del celine severno od Sahare. V Alžiriji, Tuniziji, Maroku ali Mavretaniji je neislamskih skupin samo za vzorec. Nekoliko drugače je v Egiptu, o čemer bo v nadaljevanju še kaj govora. Južno od Sahare je verska podoba drugačna. Tu je kristjanov bistveno več. Tam, kjer so bili nekdanji kolonialni gospodarji katoličani,

je praviloma več katoličanov, na primer v Demokratični republiki Kongo, ki je sodila pod Belgijo. Če so bile sedanje države nekoč kolonije večinsko protestantskih Britancev, je danes tam več pripadnikov protestantskih cerkva, denimo v Zimbabveju ali Zambiji. V nekaterih nekdanjih evropskih posestih se je islam kot prevladujoča veroizpoved obdržal tudi južno od Sahare. Taka primera sta sosednji državi Senegal in Gambija na zahodu Afrike. Celo kak voditelj je prestopil iz ene vere v drugo. Dolgoletni voditelj po afriških merilih sorazmerno bogate države Gabon v Srednji Afriki se je leta 1935 rodil kot Albert-Bernard Bongo. Med obiskom libijskega kolega Moamerja Gadafija se je leta 1973 spreobrnil v islam in postal Omar Bongo. Ko je leta 2009 po dvainštiridesetletni vladavini umrl, ga je nasledil sin Ali, ki mu je bilo ob rojstvu ime Alain-Bernard.

Država	% kristjanov	% muslimanov
ALŽIRIJA	0,4	99,1
MAROKO	0,1	99,8
SENEGAL	3,3	96,6
SUDAN	5,4	90,7
JUŽNI SUDAN	60,5	6,2
DR KONGO	87	2
KENIJA	85,5	10,9
JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA	80,6	1,7
MAVRICIJ	32,3	18,2

Tabela 2: Kristjani in muslimani v izbranih afriških državah

V nekaterih okoljih je povezovanje območij z muslimansko ter takih s krščansko večino privedlo do velikih napetosti in dolgotrajnih vojaških spopadov. Sudan, nekdaj največja afriška država z 2,5 milijona kvadratnih kilometrov, leži na meji med tistim delom Afrike, v katerem prevladujeta arabski

ter muslimanski vpliv, in onim, kjer večinoma živi temnopolto prebivalstvo, med katero se je zaradi delovanja misijonarjev z zahoda širilo krščanstvo. Ker je imel severni arabski del v skupni državi glavno besedo, se je temnopolti krščanski jug boril za neodvisnost. Tako je leta 2011 nastala doslej zadnja samostojna država na afriški celini, Južni Sudan. A kot se je zgodilo v številnih podobnih primerih v Afriki in Aziji, so si po dosegi neodvisnosti v lase skočili nekdanji soborci v zdaj večinsko krščanski deželi. Kristjanom ravno tako trda prede v Nigeriji, v državi z največ prebivalci na celini (skoraj 240 milijonov jih je). Tudi tam so muslimani bolj navzoči na severu, kristjani pa na jugu federacije. Že v času mojih staršev je bila večinsko krščanska pokrajina Biafra, ki se je poskusila pred nekaj več kot petdesetimi leti osamosvojiti, pojem stradanja prebivalstva. Zdaj so krščanske skupnosti pogosto tarča nasilja radikalnih muslimanskih skupin. Ko že govorimo o verski sliki Afrike, je vredno omeniti posebnost, otoško državico Mavricij v Indijskem oceanu. Velika je komaj za desetino Slovenije in ima samo dober milijon prebivalcev, a je spričo svoje zgodovine versko izjemno pestra. Skoraj polovica njenega življa je hindujske vere, saj so britanski kolonialni gospodarji na otok pripeljali veliko Indijcev. Tretjina otočanov je kristjanov, nekaj manj kot petina pa muslimanov. Mavricij sicer najbolj poznamo kot nekakšen raj za golfiste in sanjsko destinacijo za medene tedne.

Naše predstave o Afriki močno narekuje razkorak med velikim naravnim bogastvom celine in skromnim standardom večine prebivalcev. Med dragocenimi surovinami moramo omeniti različne kovine. Navdušenci nad glasbo dobro poznajo prestižen pojem platinaste plošče, kar je eden največjih dosežkov za glasbenike. Več kot sedemdeset odstotkov vse platine na planetu pridobijo v Južnoafriški republiki. Demokratična republika Kongo je druga na svetu v proizvodnji bakra. Ista država ima svetovno največje zaloge kobalta,

ki igra pomembno vlogo v proizvodnji baterij za električne avtomobile. Zimbabve pa je med vodilnimi v pridobivanju vse bolj zaželenega litija. Vzhodna in Južna Afrika nadalje prednjačita pri proizvodnji diamantov. V Afriki jih največ nakopljejo v Bocvani, Demokratični republiki Kongo, Angoli, Južnoafriški republiki in Zimbabveju.

Brez naravnega bogastva Afrike si ne moremo predstavljati niti bolj vsakdanjih užitkov. S te celine pride velik del kave, zlasti iz Etiopije, Ugande in Slonokoščene obale. Iz Kenije in Ugande dobi svet precejšen odstotek čaja. Še veliko večji je afriški »prstni odtis« pri kakavu. Slonokoščena obala in Gana sta prepričljivo njegovi največji proizvajalki. Tudi Kamerun in Nigerija nista od muh.

Že na podlagi doslej povedanega se človek čudi, da je bruto domači proizvod Demokratične republike Kongo – po surovinah ene najbogatejših dežel planeta – po kupni moči med najnižjimi na Zemlji. Ne dosega niti dva tisoč ameriških dolarjev na prebivalca, medtem ko je v Sloveniji skoraj tridesetkrat višji, pa pri nas ni ne bakra ne diamantov. Pomemben razlog je okoliščina, da so bile zahodne države navdušene nad poceni surovinami iz nekdanjih kolonij. Hkrati so številni borci za samostojnost teh kolonij svoj prispevek k »osvoboditvi« izpod zahodnjaškega zatiranja svojim ljudem zelo drago zaračunali. Afrika je, kot že omenjeno, postala sopomenka za dolgotrajne diktature pod vodstvom posameznikov ali njihovih družin. Ne evropske dežele ne ZDA niso posebej resno mislile z zahtevami po večji stopnji demokracije. Dovolj je bilo, da so lokalni potentati zagotavljali nekakšno stabilnost v svojih okoljih, v katerih so pogosto živele sprte skupnosti ljudi.

Trdoživost afriških trdorokcev danes najbolj ponazarja voditelj majhne države Ekvatorialna Gvineja ob atlantski obali Teodoro Obiang Nguema Mbasogo. Na oblasti je neprekinjeno že od leta 1979, ko je strmoglavil svojega strica.

V času njegove dolge vladavine so na območju države odkrili velike zaloge nafte, kar je na papirju močno povečalo bruto domači proizvod dežele, velike za poldrugo Slovenijo. Toda glavnina dohodkov pristane v žepu predsednika in njegove klike. Le malo za njim se umešča kamerunski predsednik Paul Biya, ki je na oblasti od leta 1982. Pri dvaindevetdesetih letih se trenutno pripravlja na novo kandidaturo za predsedniški položaj. Predsednik vlade je postal pred petdesetimi leti. Zelo težko se od oblasti poslavlja še predsednik Republike Kongo (z glavnim mestom Brazzaville), ki je bila nekoč francoska kolonija. Denis Sassou Ngueso je predsedniški položaj prvič zasedel že leta 1979. Po uvedbi večstrankarskih volitev ga je trinajst let pozneje izgubil, vendar se s tem ni mogel zares sprijazniti. Leta 1997 je z državnim udarom strmoglavil svojega naslednika in odtlej na volitvah ničesar več ne prepušča naključju. Če posameznikom dodamo družine, je najuspešnejša družina Gnassingbé v zahodnoafriški deželi Togo. Družinski očak Etienne je svoj prvi državni udar izvedel že leta 1963, ko je bil star osemindvajset let. Štiri leta pozneje je prevzel oblast in jo ohranil do svoje smrti leta 2005. Ne nepričakovano ga je nasledil sin Faure Gnassingbé, ki predseduje še danes. Ker je star komaj devetinpetdeset let, ima, če ne bo kakšnega državnega udara, lepe možnosti, da prehiti celo dosedanjega rekorderja med posamezniki. Le malo manj trdoživa je bila že omenjena v islam spreobrnjena družina Bongo, a je njeno vladavino po 55 letih leta 2023 prekinil še en državni udar.

V novejšem času so se začele afriške države povezovati po vzoru evropskih kolegic. Leta 1999 so ustanovile Afriško unijo, ki je nasledila precej starejšo Organizacijo afriške enotnosti. Trenutno ima 55 članic, čeprav jih je nekaj začasno suspendiranih. Sedež organizacije je v Adis Abebi v Etiopiji, medtem ko Vseafriški parlament zaseda na širšem območju Johannesburga v Južnoafriški republiki.

Kot je bilo rečeno, se Afrika v glavnem deli na severni, arabsko govoreči del in na podsaharski del celine, kjer je doma množica afriških jezikov. Večina držav je kot uradni jezik sicer prevzela različne evropske jezike. Evropski naseljenci se drugače kot v Ameriki ali v Avstraliji na vroči celini niso nikjer udomačili toliko, da bi predstavljali večino prebivalstva. Izjema so nekatere preostale posesti evropskih držav, kakršni so Kanarski otoki, ki sodijo pod Španijo, ali Madeira, ki sodi pod Portugalsko. Oboje štejemo med najbolj priljubljene turistične destinacije. Trajna evropska navzočnost je največja v Južni Afriki in na više ležečih območjih na vzhodu celine. V Južnoafriški republiki je evropskega izvora še vedno skoraj vsak deseti prebivalec. V sosednjem Zimbabveju kljub svojemu političnemu vplivu Evropejci niso nikoli presegli dobrih pet odstotkov, zaradi zelo neugodnega ozračja pa se je njihovo število do danes zmanjšalo na komaj nekaj deset tisoč med približno 17 milijoni vseh prebivalcev. Je pa zaradi gospodarskega razvoja v mnogih drugih afriških deželah danes na »začasnem delu« več Evropejcev kot v času kolonializma.

IZ EVROPSKE SENCE

Pred stotimi leti meje med današnjimi državami pogosto niso bile bistveno drugačne kot sedaj. A le dve deželi sta veljali za samostojni. Ena, tedaj v Evropi znana predvsem kot Abesinija, je segala v današnji državi Etiopijo in Eritrejo ter se je ponosno sklicevala na starodavno preteklost, o kateri bo kakšna beseda še sledila. Druga je bil Egipt s še imenitnejšo zgodovino, ki pa si je neodvisnost pridobil šele leta 1922. Pa še nad tema ozemljema so se zbirali temni oblaki. Italijanski fašistični voditelj Benito Mussolini je menil, da ima Italija premalo kolonij, zato je stegnil prste po Abesiniji, ki je še